

маданият руҳдаги муносабатлар ўрнатишга даъватни

СОЦИАЛИЗМНИ ЯНГИЛАШ УЧУН, ЛЕНИНИЗМ УЧУН

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

қарама-қарши қўяди. Социализм билан тинчлик ажралмасди. Бизнинг синфий манфаатларимиз бутун инсониятнинг бутунги устивор манфаатларига, инсониятнинг ер юзида ҳаётини сақлаб қолдиш йўлидаги интилишларига тамомла мос бўлиб тушди.

Партия Октябрь йўлидан муваффақиятли олға боришини ўзининг энг асосий ишчи-назоратчи бурчи, деб билди. Мамлакатимизнинг жаҳон тараққиётига таъсири кўп жиҳатдан унинг иқтисодий потенциални билан белгиланади, янги тўзум афзалликларини иш ва намуна билан исботлаш маҳорати миз ҳамда қўбиланлигига боғлиқ бўлади. Ички ва ташқи сиёсатимиз, ижтимоий турмушимизни қайта қуриш, демократиялаш, ошқоралик билан ўтган уч йил чет элларда Со-

вет Иттифоқи ҳақидаги тасаввурни кўп жиҳатдан ўзгартириб, кўпгина антикоммунистик ҳуқуқотларни барбод қилишга ёрдам бермоқда. Мамлакатимизнинг халқро майдондаги обрў-эътибори ва таъсири, социализм голлари ва практикасининг обрўси ва таъсири ошди.

Янгилашни идеологияси партиянинг новаторона, жўшқин халқро йўли характерини, мазмунини, мақсадларини белгилаб бермоқдаки, бу нарса ленинча ёндашувларга асосланади. Янги сиёсий тафаккурни ишлаб чиқишда асос бўлган тағаминли голларни худди Лениннинг ўзи айтган. Жаҳон тараққиёти етакчи тенденциясининг — фан ва техника жўшқин ривожланиши, инсоният ҳаётида оламшумул проблемаларнинг роли ортиб бораётгани шариқта халқлар ва давлатларнинг тақдирини тобора мустақам чирмашиб бориши ҳақидаги ленинча

таҳлил тасдиқланди. Ленин қурол-ярғоннинг тақомиллашуви планетамиз учун ялпи ҳалокатга айланади ва уруш ҳақидаги анъанавий тасаввурларни рад этади, деб баён қилган эди. Марказий Комитетнинг XXVII съездида Сисей докладида, партиянинг бошқа ҳужжатларида таърифланган ҳулосалар — дунёни, ҳозирги даврини ленинча таҳлил қилишнинг мантиқий давоми ва ривожидир.

Янги сиёсий тафаккур — маъхум схема эмас. Бу тафаккур партиянинг халқро сиёсатида тобора тўлқоқлаб бораётган бўлмоқда. М. С. Горбачевнинг ядросиз, зўравонликсиз дунё принциплари ва бу мақсадга эришиш усуллари баён қилинган 1986 йил 15 январдаги Баёноти жаҳон майдонда принциплар сийлиш бўлишга ёрдам берган қудратли сиёсий ва маънавий омил бўлди. Халқро ҳамжамият қуролсизланиш ҳақидаги

гаплардан қуролланиш пой-гасини чеклаш ва ҳарбий қурол-ярғоннинг қисқартириш практикасига ўтаётди. Ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тутатиш тўғрисидаги Совет-Америка Шартномаси, ракетадан мушарраф шартномасига қатъий рия қилган ҳолда стратегик ҳужум қуролларини элик процент қисқартириш ҳақида шартнома тузилишининг истиқболи — оммавий қирғин қуролидан ҳоли бўлиш ҳусусидаги совет программаси реал эканлигини далиллади. Афғонистон бўйича Женева битимининг имзолашнинг ҳам янги тафаккур руҳидаги сиёсат амал қилётганлигини кўрсатувчи салмоқли далилди.

Мамлакатимиз — социалистик давлатлар кўп қиррали ҳамкорлигининг бир қисми бўлиб, бу давлатларнинг ҳар бири ҳамкорлик ва ҳам-жиҳатликка таяниб, ўз ривожланиш йўлини ўзи бел-

гилайди, халқро сиёсатда ташаббусни умумий мувофиқлаштирилган йўл билан ўзвий равишда қўшиб олиб боради. Уларнинг жаҳон ишларига ёндашушлари шуни намойиш қилмоқдаки, худди шу социализм халқро муносабатларга инсонпарварлик руҳини бағишлашнинг чинакам қашшоғи бўлиши керак ва бўла олади, унинг олий мақсади — инсондир.

Биз яшаётган ва келгуси авлодлар учун сақлаб қолганиш керак бўлган дунёга кенг қўламада, оқиқ чехра билан қарашини қарор топтириш партиянинг совет кишини социалистик онгини шакллантириш соҳасидаги ишнинг муҳим йўналишидир. Бундай ёндашнинг янги тафаккурнинг моҳиятини ифодалайдики, умуминсоний қадриятларнинг янги роли ана шу. Шундай тафаккурнинг маркази бўлиши мумкин.

Сисей, маънавий юксалиш даврини бошдан кечирмоқда. Коммунистик партия бутун кучини омма кучи билан бириштириб, ана шу бирлашган қудратни жамият тизимини тўздан ўзгартириш программасини амалга оширишга, ядро ҳалокатининг олдин олишга ва халқро ҳавфсизлигини кенг қамровли системасини яратишга қаратишни ўз вазифаси деб билмоқда. Социалистик янги-янги лавҳаларни қўшаётди.

Ленин бошлаган ишни давом эттириш, ривожлантириш вазифаси бизнинг зимма-мизга тушди. Бизнинг олдимизда турган вазифалар — ниҳоятда катта, ҳақиқатан ҳам революцион ва бинобарин, жуда қийин вазифалардир.

У шундай қудратли ижтимоий жараёнлар сарғашма-сида турдики, шундай сиёсий кучларнинг ташкилот-чиси бўлдики, бу кучлар XX асрда мамлакатимизнинг ҳам, бутун дунёнинг ҳам қиёсасини ўзгартириб юборди ва ўзгартираётди. Зотан унинг революцион би-ографияси тугаллангани йўқ, тарих ҳар кунини Лениннинг сиёсий портретига янги-янги лавҳаларни қўшаётди.

«Аммо қийинчилик демек, — бажариб бўлмаслик демек эмас. Тўғри йўл танланганлигига ишонч бўлмоғи мумкин, бинобарин, бун-

дай ишончининг бўлиши мўъжизалар яратадиган революцион ташаббускор-ликни юз қарра оширади». Биз Ленин ишонининг во-рислари сифатида бутун бундай деймиз: биз талла-ган йўл тўғри эканлигига бўлган ишончимизни ҳеч нарсаси бўлмайд.

Ҳа, ўртоқлар, партия би-лан халқ қайта қуришнинг уч йили ичида эришган ютуқ-лар — ишонч бошланиши, холос. Ленин бу шундай бошланишни, у социализм-нинг ленинча қиёсасини қайта тиклаш, совет жа-миятининг ўз тараққиётида сифат жиҳатидан янги бос-қичга кўтарилиш истиқ-боллини оқиб беради.

(Доклад зўр эътибор билан тингиланди ва бир неча бор қарсаклар билан бўлиниб турди).

XIX партия конференцияси: қайта қуриш вазифалари

ҚИЙИНЧИЛИКЛАРНИ ЕНГИШ ЙЎЛИДАН

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети биринчи секретари Р. Н. Нишонов

«Известия» газетаси саволларига жавоб беради

— Рафиқ Нишонович, Ўзбекистондаги ишларга ҳам-ма жуда қизиқиб билан қарамоқда. Улар тўғрисида XXVII съезде, партия Мар-казий Комитетининг бир қан-ча пленумларида гапирил-ди, газеталарда, журнал-ларда ёзишмоқда. Чет эл-да Совет Иттифонининг эл-чиси сифатида ўн беш йил-ча ишлаганингдан сўнг сиз республикага қайтиб келдингиз, министр лавози-мида ишлаганингиз, сўнгра бир йилдан ортиқ Ўзбекис-тон ССР Олий Совети Пре-зидиумининг Раиси бўл-дингиз. Ҳозирги лавози-мингизга Сиз бундан аттиги тўрт ой олдин сайландин-гиз. Шу бондан республика-даги вазият ва соғломлаш-тириш жараёнига Сиз янги-ча назар соляисиз...

— Ҳозир, XIX партия кон-ференцияси олдиндан ҳар қан-дай лавозимдаги ходим ўз иш жойида янгиликни ёки му-ҳимроғи янги эмасми, у ҳам-ма нарсаси янгилик ёнда-шуши керак. Янги тафак-курнинг мантиқини ана шун-дан. Дангал айтмоқчиманки, газеталарда янгида ёзилиб чи-қиб, олаворга сабабчи бўл-ган ва унга «Правда» му-носиб жавоб берган мақола «Ешнинг илаб» бўлган қараш-ларини қайта жонлантиришга уриниш бўлди.

Иккинчи томондан, ақли тиниқ янги одамнинг нуқ-тан назари билан ҳозир рес-публикани ҳайратга солиб бўлмайди. Менинг учун бу-ндай нуқтан назар мантиқсиз-дир. Мен мана шу партия ташкилотига қамолга етдим, республиканинг дарди — ме-нинг дардимдир. Мен ҳуку-мат ва Марказий Комитет Бюросида кўп ишлаган бў-лсамда, республикадаги ах-тирликларга ҳам, янги-лишларга ҳам бевосита дахл-дорман. Шу давр ичида ян-гилишлар ҳам бўлди, ал-батта. Умумий ҳалқа қуриш йўлида аҳолини қандай қи-либ тезроқ ўнглаб олиш ке-рак — коммунистлар олди-да, Ўзбекистоннинг бутун халқи олдида мана шундай асосий масала қўдаланг бў-либ турибди. Ваъдалар кўп берилганди, энди аниқ иш-лар даркор.

Агар янгиликна таассурот-лар тўғрисида ва энг муҳим на-рса — халқнинг кайфия-ти тўғрисида гапирадиган бўл-сам, мен ниматга ишора қилмоқчи бўлганимиз сиз-лар алаҳқачон фахрлаб ту-рибсиз. М. С. Горбачев Тенгизда Афғонистон пре-зиденти Нажибулло билан учрашганидан сўнг икки кун мобайнида Ўзбекистонда бўлди, республиканинг ме-хнатчилари ва раҳбар хо-димлари билан суҳбатлаш-ди. Энг кучли таассурот, деб таъкидлади у, бу одам-ларнинг активлиги, улар-нинг оқинқўлчилигини, жи-ддий масалаларни муҳо-кама қилишни истаётган-ликлари.

— Биз маҳаллий Мар-казий Статистика Бюро-сининг ўтган йилга ва шу йилнинг биринчи квартал-га тааллуқли маълумотлари-ни кўрдик. Республика кўп-гина соҳаларда сийлиш-ларга эришганлиги мубҳас-сиз, лекин умуман олган-да, экономиканинг ривожлан-иш суръатлари 80-йиллар бо-шларидаги даражада де-лениб турибди. Соғломлаш-тириш жараёни давом этмоқ-да, лекин янгида жуда тоғиб айтилгандек: ҳозирча қи-янимаса бўлмайдики иш-лар қилинган холос.

— Ўзбекистон активлари-га қарата: «Яхшилаб йў-лаб қўринг» ва «Яна бир қарра яхшилаб йўлаб қў-ринг» деган жон қуйдири айтилган масалага эъти-бор беринг-а. Партия кон-ференцияси олдиндан бўли-б бутун воқеаларнинг маъ-ни қайири қуриш аниқ-маса мум-кин, аммо биз ҳамма-миз ку-таётган янгиликни йўли-дан ҳаракат қилиш план-ларини тўғрисида ахшилаб йў-лаб қўриш ва одамларни шу-планлар билан қуроллан-тиришнинг аҳамияти ҳам бун-дан нам эмас. Нима учун қилиниши лозим бўлган иш-

лардан кўра камроқ ишлар қилинган? Бунинг илдизла-ри чўқур: ўнча беш йил-дан ортиқ даврда Ўрта Осиё учун ривожланишнинг ил-дан суръатлари планлаш-тириб келинган — регион-ни умумийтафқоқ даража-сига яқинлаштириш зарур эди. Кўпроқ заводалар, ка-наллар қуриш керак эди, кўпроқ сув зарур эди... Та-биий ресурслардан орқа-ў-ғига қарамай фойдалан-иш натижасида республика 80-йиллар бошларида келиб ан-ча юқори кўтарилиб кетди. Аммо ишларни қурулашти-риш, сифат кўрсаткичлари-га ўтти зарур бўлганда, иш имиллаб, судралиб қолди. Негатик республика, ким-яи КПСС Марказий Комитети-нинг апрель Пленумидан кейин ҳам, ўша эски сийқа йўлдан бораверди.

Бу, мен сизларга айтсам, умумий сабаблардир. Ле-кин ўзимизга боғлиқ сабаб-лар ҳам бор. Ўз-ўзини со-ғломлаштириш жараёнида республикага раҳбар хо-димлар бутун номенклату-расининг учдан икки қис-минини ўзгартиришга, асорат-лардан фориғ бўлишга тўғри келди. Обдон лавозидан кейин лойқа тинишга тинди-ю, аммо кўйлар ҳам қолди. Афсуски, янгилик учун ку-раш эскиликка қарши кураш олдида устунлик қилолмади. Бунинг учун мансабдор шах-сларнинг муайян бир гуру-ҳи айландирди. Ўрта ва қў-йи бўлинда ишлаган бошқа ходимлар ярамасликларини кў-ра-бига туриб лой-мим-деманганларнинг, жинишлар-ни яшириб келганларнинг айбонд ўтиб бўлмайди, ал-батта. Аммо уларнинг кўп-чилиги ҳўла-найрангга маж-буран тортилганлар, улар ўзлари ҳеч қандай наф қўр-маганлар. «Пахта иши»га тўғридан тўғри ёки билвос-сита алоқадор бўлган 17,5 ми-нг кишидан 13 ми-нг ки-ши ҳусусида жинийи ш тўх-татилди. Пахта комплекси-нинг кўпгина бошқа ходим-лари ҳусусида ҳуқуқни му-ҳофаза қилиш органлари-нинг тақдирномасига муво-фиқ ҳуқуқлар юмшатилди. Ана шу тоғидаги киши-ларнинг беҳуда чеккан озо-ри тарқамоқда. 1988 йил-дан баҳори яхши меҳнат активлиги билан бошланди.

Яна бир масалани тил-га олишим керак. Ўзбекис-тондаги салбий ҳодисалар-нинг захри тўғрисида кўп ёзмақдалар. Маҳаллий эи-лиларнинг, аниқ-маса ёзувчи-ларнинг бундан фиғони ош-иш кетди. Лекин қимдан довангир бўлиш мумкин? Босилиб чиққан материал-лар — бу иккинчи масала. Биринчиси — ишнинг мо-ҳияти. Ишлар эса респу-блика шанига ярашмайдиг-ан бўлган. Масаланинг бош-қа томони бор: тергов груп-паларининг сермеҳнат хиз-мати ва принциплар йўл-ти-лашлари қўпича салбий ҳолатларни тағ-томини бе-лан йўқотиб ташлаш йўлида республика партия ва совет ташкилотлари олиб бораёт-ган ишлардан ажратилган ҳол-да, баъзан ҳатто унга қарама-қарши қилинган ҳол-да ёзилди. Покраҳлар иш-и тўғрисида босилган мате-риаллардан бирини масала ўжарлик билан «Ўзбекистон иш» сифатида талқин қи-линиди. Бироқ бундай «иш» йўқ ва бўлиши мумкин эмас, бу партиянинг баҳога эи-ди-ди: «Москвада ҳам, халқи-мизда ҳам, ҳатто Ўзбекис-тон учун мураккаб бўлган давр-да унга нисбатан ҳурмат-сизлик муносабатлари на-моён бўлган эмас». Халқ айбдорамас, ваҳоланки у ярамаслишлардан ҳаммадан

кўра кўпроқ азият чекди. Янгилашни шунинг учун ҳам кўч-қувватга тўлмоқ-да, халқ шунга интилмоқ-да. Биз учун қуйидаги ҳулоса жуда мумимдир: ҳозир рес-публикада нафийат шун-дайки, агар халққа яхши программа тақдир этилса у катта ишларни амалга оши-ришга қодирдир.

— Ана эди иккинчи са-волга ўтсан ҳам бўлади. Ўз-бекистонга шундай програм-ма янги ўртада тақдир қилинган, агар Сиз уни кўз олдинга келтирётган бўлсангиз, унинг моҳияти нимадан иборат?

— Унинг моҳияти эконо-микани ривожлантиришда «нуфузли» мақсадлардан унинг чинакам самарадор-лигини оширишга. Бутунит-тифок меҳнат тақсимида унинг салмоғини кўпайти-ришга некин ўтишдан ибор-ратдир.

Ўзбекистон бир неча ўн йиллар мобайнида нима би-лан одамларни ҳайратга қо-лдир келди? Мирзақўлига ўх-шаш бутун бошли даштар-ларни ўзлаштириш, Фаргона ка-налига ўхшаш улкан канал-лар қуриш, Олмалик ва За-рафшонга ўхшаш Буутунит-тифок миқёсидаги янги индуст-риал марказларни бунёд этиш билан ҳайратда қолди-риб келди. Мен юқорида айт-ганимдек, буларнинг барчаси Ўрта Осиёни, шу жумладан Ўзбекистонни индустри-лаштиришга босиб ўтилган бос-қич учун характерли бўлган. Гарчи ҳозир ҳам биз сугори-ладиган бўз ерлар хи-сосига янги ерларни ке-нгайтиришдан бутунлай оз ўтира олмаймиз, Энг муҳи-ми — экономиканинг миқёси ҳақидаги тушунча ҳозир ўзгармоқда. Биз, масалан, янги йилларда йирик маши-на-созлик заводалари қу-ришни планлаштирмаймиз, лекин машинасозлик олға босаверди, фақат корхона-ларнинг реконструкциялаш, маҳсулотлар структурасини яхшилаш йўлидан боради.

Программанинг бошқа бир қирраси — унинг демогра-фик проблемалари билан бо-ланганлигидир. Ҳозир Ўз-бекистонда ярим миллиондан ортиқ киши ижтимоий ме-ҳнат билан банд эмас, ваҳо-лонки, умуман олганда ма-ма-лакатда меҳнат ресурслари, сезиларли даражада етиш-майди. Шундай одамлар ҳам борки, улар ҳўроқ уришти-ришларини берилиб томоша қилиб қоядилар-да, улар-нинг ўрнига бошлар пахта теришди. Аммо, кўп-лар учун меҳнат қиладиган жой-нинг ўзи йўқ. Қандай та-дбирларни кўрмоқчимиз? Кор-хоналарда иккинчи ва учин-чи смена-ларни жорий қила-миз, аргосаноат комплекси системасида ҳунармандчи-лик корхоналари очамиз, ўрта ҳунар-техника билим юртларини кўпайтирамиз, касаначиликни ривожлан-тирамиз. Ҳозир ҳамма жуда ташкил этилаётган коопе-ративларга кўп одамлар ишга қирмоқдалар. Россия Федерацияси областлари билан ҳам ҳамкорлик йўлга қўйилмоқда — ҳозирнинг ўзида уш минг ўзбек оила-си Россиянинг йиримдан ор-тиқ областларида совхозлар, колхозлар, ўрмон санаоти бўғалчилари ва бошқа жой-ларда меҳнат қилолмақдалар.

Лекин, ҳар қалай энг му-ҳими аҳоли эиқ жойлашган райо-налларда иш жойлари яратишдир. Ҳозир ана шу-ндай жойларда корхона-лар-нинг 250 дан ортиқ филиал-лари ва цехлари бор. Аммо уларнинг ҳаммасида ҳам иш-дуруст эмас, кўп-лари паст

сифатли маҳсулот бермоқда. Аммо уларни ривожлан-тириш — бу тўғри йўл-дир.

Шу ижтимоиятдан фойдала-ниш, мен Иттифок министр-ликлари раҳбарларининг эъ-тиборини программага жалб этишни хоҳлардим. Кўйи-бев, Орёл, Уфа ва бошқа шаҳарларнинг Ўзбекистонда ташкил этилган филиаллари ўзини оқлади: бизда ишчи кучлари етарли, фақат одам-ларга ҳунар ўргатиш керак. Инфраструктуранинг со-лиштиришга қиймати жанубий минтақада нисбатан юқори

— Биз шуни ўқиб олди-ки, республикани иқтисодий ривожлантириш янги мо-дел-лининг асосий мақсади халқ фаворонлигини оширишдир. Шу билан бирга аҳолининг харид қувватига яраша маҳ-сулот ҳам етказиб бериш керак. Рафиқ Нишонович, Сиз бу ҳақда алгари ҳам гапирганингиз. Ҳозир гап бораётган программада бу акс этганими?

— Албатта, ўз ифодасини тоғтам. Программа халқ ис-теъмоли моллари ва пулли хизматларини кескин кўпай-тириш ҳисобига одамларга, савдога, банкга тезроқ наф етказишга мўлжалланган. Қарор тоғтам вазиятдан чи-қишдан бошқа илож йўқ. Белоруссия аҳолиси Ўзе-бекистон аҳолисига нисбатан қарийб икки баравар кам, лекин бу қардош респу-блика бундай молларни уч ба-равар кўп ишлаб чиқар-моқда. Биз қисқа муддат ичи-да республикада 40 та икти-созлаштирилган завод ва фабрикаларнинг халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган тармоғини яратишни тақдир-отмоқдамиз ва уни Иттифок органлари қўлаб-қувватла-моқдалар. Бундай тармоқлар чоғроғ телевизорлар, трак-торлар, сепараторлар, тикув машиналари, мактаблар учун компьютерлар ва табиийлик, кийим-кечақлар, пойабзал-лар ишлаб чиқаради. Шунинг-дек, Иттифок аҳамия-тига эга бўлган йирик кор-хоналар ҳўзурда истеъмо-л моллари ишлаб чиқарадиган моллари ишлаб чиқарадиган 70-80 та цех қурилади. Бун-дай вазибалар илгари Ўрта Осиёда ана шундай кенг миқёсда, биринчи даража-ли вазифа сифатида ўртага қўйилмаган эди, — бу ҳа-қиқатан ҳам одамларнинг ақл-идрокини пешлайди, уларни илҳомлантиради.

Иккинчиси — уй-йи ма-саласи. Ўзбекистонда аҳо-ли ҳар йили қарийб ярим миллион киши кўпаймоқ-да. 2000 йилга бориб ҳар бир оилага алоҳида кварти-ра ёки уй бериш учун 200 миллион квадрат метр уй-жой қуриш, яъни уни икки баравар кўпайтириш керак бўлмайди? Бажарадиган бўлсам қайси йўллар билан бажарамиз? Бунинг бирдан-бири йўли шахсий ва коопе-ратив уй-жой қурилишини кенг йўлга қўйишдан иборатдир. Наманганда яхши тажриба туғилди: бу ерда корхоналар ва аҳоли иштирокчида шаҳар-нинг юқори қисмидаги фой-даланилмай ётган ерларни тартибга келтиришди, кана-лизация, водопровод ўтка-зишди, уч минг оила уй-жой қуришга киришди. Бўшаб қо-ладиган коммунал кварти-рлар эса навбатда турганлар-га бериладиган бўлди. Уй-жой проблемасини халқ этиш-и одамлар ўз қўлларига ол-моқдалар. Ниҳоят, програм-манинг озғи-оқат қисми тўғрисида гапирадиган бўл-сам...

— Кеңирасиз, биратўла-си мана бу саволга ҳам жа-воб беришнингизни илтимос қиламиз. Статистика рес-публикада аҳоли жон боши-га ўрта ҳисобда 29 — 30

килограммдан гўшт ва гўшт маҳсулотлари истеъмо-л қилинган ҳўлолат бериб турибди. Бу кўрсаткич ма-ма-лакат бўйича 62 — 64 кило-граммга тенгдир. Республи-када аҳоли жон бошига ўр-тача 170 — 173 килограмм-дан мена ва сабзавот истеъ-мо-л қилинади. Мамлакат бў-йича эса 260 — 270 кило-граммдан мена ва сабзавот ис-теъмо-л қилинади. Негат бундай бўлди ва аҳолини ўн-глашнинг йўллари қандай?

— Ҳа, бизда бу рақам-лардан ор қилиб тилга олиш-маган. Аммо истеъмо-л даражасига ва одамлар фа-воронлигига, маънавий по-люлогик муҳитга дахлдор голларни тақдир қўйиб бў-ладими? Муаммони ҳис этишнинг ўзи камлик қила-ди. Уни аналб етиш, му-аммоларни ҳал этишга бутун диққат-эътиборни қаратиш лозим.

Ҳўш, унинг йўллари нима-ларда, деб йўлаямиз? Энг асосийси — сугориладиган гектарлар самарадорлигини ошириш даркор. КПСС Марказий Комитети Сисей бюросининг янгида бўлиб ўтган мажлисида бу маса-лага ана эътибор қаратилди. Пахта етиштиришнинг ҳозир-ги даражасини ҳамда етиш-тириладиган барча мена-саб-завот маҳсулотларини янги-лигидида ва консервланган ҳо-латида тенг ярмини бундан бўён ҳам четта қилмавериб, уларни республика област-ларига етказиб бериш ҳаж-мини кескин ошириш тўғри-сида гап бормоқда. Бунга мана шу эканлар майдонини кўпайтириш билан бир қи-ятда уларни асраш ва қай-та ишлашни таъминловчи йирик корхоналарни барпо этиш йўли билан еришиш-ди. Гўшт ва сутта, шунинг-дек, фермаларимизга зарур омухта эмга келганда, улар-нинг четдан олиниши керак. Шу боис биз Ўзаро мажбури-ятлар аниқ-равшан бажари-лишига катта умид боғла-ймиз.

— Энди пахтачилик, пахта ҳақида гаплашам. Ўзбекис-тонда буларсиз гап ҳам қо-лушмайди.

— Ленин имзолаган даст-лабик ҳўжадик планларидан бири Мирзақўлига ўзлашти-риш ҳақидаги Декрет эди. Ана шу Декретнинг 70 йил-лигини ишонлаймиз. Дав-латимизнинг пахтачилик-ка сарфлаган жуда катта маблағлар юксак самара берди. Мамлакатимиз пах-тани четдан ташиб келтири-диган давлатдан уни хорж-га сотадиган йирик давлатга айланди.

Бироқ умуман олганда пахта билан боғлиқ қўшиб ёзишлар ва покраҳларнинг иш-и шў тармоққа насири урди. Айрим кишилар ҳатто «пах-тачиликни жиловлаб қўйиш-ди». Ўзбекистон эса пах-та экучи республикадан қан-дайлар нарсалар тайёрла-диган «устухона»га айлан-тиришни талаб ҳам қил-ди. Бутун мамлакат куч-гайрати билан ўттизинчи йиллардаги эришилган пах-та мустақиллигини мамлакат бошига тушган фалокат де-йишларига сал қолди.

Тўғри, бундай бирёқма-лик Орёл, аниқроғи Орёл бўйи муаммолари қўдаланг бўлганда ақлоқ кўзга та-ш-ланди. Уни ҳал этишнинг йўллари маънақат билан қи-дирилмоқда. Юқорида тилга олинган фикр-мулоҳазалар эса — қушқондан чиқиб кетилишигиз ўзгаришдир. Пахтачи мамлакат учун аҳамиятига кўра металл-га тенглаштириладар. Аммо унинг қарийб ҳаммаси ме-

талдан фарқли равишда халқ учун моллар ишлаб чи-қаришга сарфланади. Алмаш-лаб экнишни жорий этиш ва монокультурага барҳам бе-ришни мақдallaштириш учун республиканинг пахта етиш-тириш плани қисқартириб берилади. Аммо пахтакорлар-нинг янгида ўтказилган ку-рултойида шу йилининг ўзи-даёқ қамайтирилган планга қўшимча яна 150 ми-нг тон-нагача «ор олтин» етишти-ришга қарор қилинди. Биз пахтачиликни зимманидаги «огир юк» деб ҳисоблама-миз ва уни ўзининг иктисо-рич деб, ўзимизнинг интер-национал бурчимиз, деб ҳи-соблаймиз.

Бу ерда қисқача тарзда баён этиб берилган програм-ма — республика ҳаётидаги ўзгаришларнинг самараси эканлигини таъкидлаб ўт-моқчиман. Бу — XIX пар-тия конференциясига таёйр-гарлик жараёнида ўткази-лаётган кўпдан-кўп йил-лишларга ҳос ҳусусиятидир.

— Янги вазибалар янги тағдир раҳбарларини талаб қилади. Айтиб ўтилганидек, республикада 1984 йилдан бери лавозимларини эгалла-б турган ходимларнинг ушдан икки қисми алмаштирилди. Чамаси бу масала Ўзбекис-тон учун ниҳоятда муҳим бўлса керак?

— Партия, совет, давлат, ҳўжалик раҳбарлигининг барча асосий бўғинлари энчилик билан қайта қу-рилимоқда. Бизнинг шароити-мизда бу осон иш эмас. Чун-ки раҳбар билан ишлаш аҳ-валини ўнглаб олиши-ни ҳам даркор. Лекин бу ўринда бизга одамларнинг ўзи, сайлаш ва сайланиш амалиёти ёрдам бермоқда. Ҳозирги пайтда корхоналар, ташкилотлар, ҳўжаликлар, илмий, ўқув ва бошқа му-ассасаларнинг қарийб 25 ми-нг раҳбари ҳар бир ўрин-га 2—3 тадан ва ҳатто ун-дан кўпроқ номзодлар қў-йилган шароитда сайланди. Москвадан, Ленинграддан, Киевдан, Минскдан, Воро-неждан, бошқа шаҳарлардан тажрибали партия, совет ва ҳўжалик ходимлари доимий ишлаш учун Ўзбекистонга келдилар. Улар тажриба ор-тирган ходимлардир. Айни пайтда уларга ҳам маҳаллий шарт-шароитларни ўғаниш-га, бизлардан сабоқ олишга тўғри келди. Ўз навбатида Ўз-бекистонлик эиқ раҳбар хо-зир барча иттифок органла-рида ишламоқдалар. РСФСР, Белоруссия, Болтиқбўйи республикаларида ва бошқа республикалардаги партия комитетларида стажировка-дан ўтмоқдалар. Ўзбекистон-лик тингловчиларини ижти-моий фанлар ва халқ ҳўжа-лиги академияларига, бир қатор олий партия мактаб-ларига қабул қилиш қўпай-ди. Салкам 10 ми-нг нафар оммавий насобдаги ишчилар Россия, Украина ва Бело-руссиянинг санаот корхона-ларида ўз малакаларини оширмоқда.

— Покланиш, ятиланиш натижасида айрим киши-лар иқтисодий фаворонлик-дан ташқари, яна бир қат-тор иштироқчилар ҳам маҳ-сулот бўлишди. «Ҳаффа бў-лганлар» пайдо бўл

ТЕЗ ВА СОЗ БЎЛСИН

Республика областларида
чингит экинчи бориш тўғ-
рисида 22 апрелга бўлган

МАЪЛУМОТ

Сурхондарё	101,1
Тошкент	100,7
Бухоро	100,6
Қашқадарё	98,5
Наманган	98,1
Навоий	96,2
Андижон	92,4
Сирдарё	81,3
Самарқанд	80,6
Фарғона	77,9
Жиззах	68,8
Хоразм	62,4
ҚАССР	40,4

Республика бўйича 84,4

МАДАНИЯТ ХАБАРЛАРИ

ИЛЫЧГА БАРИШЛАНАДИ

Ўзбекистон саҳна ленин-
номаси композитор Р. Аб-
дуллаевнинг «Хива ордени»
опера билан боғлиқ. А. На-
воий номи Ўзбекистон ССР
академик опера ва балет
катта театри революция до-
ҳиса тугаллаш кунининг 118
йиллиги арафасида томоша-
бояларни янги спектаклга
тақдир этди. Театр бош ре-
жиссёри Ф. Сафаров саҳна-
лаштирган асарга тарихий
воқеа — В. И. Лениннинг Хо-
разм Халқ Совет Республика-
сининг Меҳнат ордени билан
мукофотлангани асос қилиб
олинган. Бу Владимир Ильич
ҳаётидаги сазовор бўлган
бирдан-бир мукофотдир. Эндиликда ана шу та-
барруқ ёдгорлик Москвада,
В. И. Ленин Марказий музеи-
да сақланмоқда. Опера
одатдан ташқари жанрда —
хроника жанрида яратилган.
Унинг либреттоси ҳужжатли
материаллар, Ленин билан
Горькада учрашув бахтига
муассар бўлган кишиларнинг
хотиралари асосида ёзилган.
Тарихий архаикларда
ордени асган моҳир ўй-
макор уста; заргар Дево-
нийнинг номи аниқлайди.
«Хива ордени» операси Иль-
ич образи яратилган бирин-
чи мияллий опера бўлиб
қолди.

ДОҲИЯ ҲАҚИДАГИ КИНОФИЛНОМА

Совет киноленинномаси
Ленин мавзунга бағишлан-
ган янги асарлар билан му-
тасил бойиб бормоқда. Бу-
га ҳужжатли экран устада-
ри катта ҳисса қўшмоқда-
лар. Янгида яратилган ҳам-
да кинофильм олтин фон-
дига кирган ленталар Ўзе-
бекистон пойтахтида В. И.
Ленин тугаллаш кунининг 118
йиллиги арафасида бошлан-
ган фестивал программаси-
га киритилди. Унга ҳозир
бу фестивал шаҳардаги 13 та
кинотеатрда ўтказилди. На-
мойиш қилинадиган асарлар
орасида «Смоленский», «Ле-
нин кабинет», «Ульяновлар
Киевда ашаган жойлар»,
«Биз Россияни ўзгартири-
миз»... «Петербургдаги йил-
лар» ва бошқа шунга ўх-
шаш фильмлар бор. Фести-
валь фильмларида Владимир
Ильич ҳаётидаги суратга
туширилган фильмлардаги
парчалардан фойдаланилган.

Тошкент экранларида ба-
дий фильмлар ҳам кўрсати-
лади. Киноленинномани бо-
йитган бу фильмларни ре-
жиссёрлар С. Ютеевич,
М. Ромм, М. Донскойлар
яратган.

ОТАЛАР ВА БОЛАЛАР

О. Хўжаев номи Сирдарё
област музыкали драма
театрида композитор М. То-
жеевнинг драматург М. Бо-
боев пьесаси асосида саҳна-
лаштирилган «Қайдасан, жон
болам» музыкали драматизи
мажус комедия деб атади-
лар. Асарда фарзандларнинг
ўз ота-оналари олдидан
олий бурчга садоқатли бў-
лишлари зарурлиги ўқити-
лади. Афсуски, қизлари ва
ўғиллари унутиб юборган
қариялар ҳали ҳам ҳаёти-
мизда учраб туради. Бундай
аниқли мисолларнинг ахло-
қий мабалаари ана шу саҳ-
на асарига таҳлил этилади.

Спектаклдаги бош ро-
ларлар республикада хизмат
кўрсатган артист Ш. Раҳ-
матуллаева, артист Р. Хо-
мутава ва бошқалар ижро
этишмоқда.

«Қайдасан, жон болам?»
спектакли театр муҳожират
эти бошлаган ўтқир социал
мавзудан асарларнинг би-
ридир.

(ЎзТАГ).

ДЎСТЛИК ФЕСТИВАЛИ

В. И. Ленин ҳайкали пойга ва
Номаъзун солдат қабрига гул
қўйиш билан бошланди.
Фестиваль катнашчилари
республика пойтахтининг меҳ-
нат коллективлари ҳамда ўқу-
юртлари ўғиллари билан учра-
шди. Қозоғистон ССР деле-
гацияси «Чевара» тикучилик
ишлаб чиқариш бирлашмаси-
да, қирғизистонлик ўғиллар
экскаватор заводида, Тожики-
стон йилгит ва қизлари «Тошкент»
мебель ишлаб чиқариш бир-
лашмасида, туркманистонлик-
лар эса «Кист» ишлаб чиқариш
бирлашмасида бўлишди. Тош-

кент ирригация ва қишлоқ ҳў-
жалининг механизациялаш ин-
женерлари институтининг студент-
лари Афғонистон республика-
сидан келган меҳмонларни қабул
қилишди.
Куннинг иккинчи ярмида
фестиваль иштирокчилари бо-
лалар уйлари ҳамда мактаб-
интернатларнинг тарбиялану-
чилари билан учрашди. Ҳар-
бий хизматчилар билан
сўбатлар бўлиб ўтди.
Фестиваль доирасида ўтган
ёш шонларнинг секинлари
«Қардош маданиятларини янада
яқинлаштиришда ёш ижодий

этиклари»нинг роли мавзунга
бағишланди. Шундан сўнг
Тельман номидаги маданият
ва истироҳат боғида тантана-
лар бўлиб ўтди.
Оқшом «Ўзбекистон ком-
сомоли» агитпоезди меҳмон-
ларини Хоразм воқеаси томон
олиб кетди. Эртага фестивал
катнашчилари Хоразмда Со-
вет ҳокимиятининг ўрнатилиш учун
курашган кишилар ёдгорли-
қларини, Хива шаҳрининг диқ-
қатга сазовор жойларини зи-
рат қилмақдир. Шойин тўғиш,
тикувчилик фабрикалари, Хо-
қа ун комбинати, Қўшқўпир

риб берадилар. Афғонистонда
Савр инқилоби йиллигига ба-
ғишланган митинг бўлиб ўтди.
Ешлик фестивалнинг кат-
нашчилари 26 апрель кунин
Самарқанд йилгит ва қизлари-
нинг меҳмони бўладилар. Чин-
ни, лифтсозлик заводида, «В
Март» тикучилик бирлашма-
сида қизқарилар учрашулар
ўтказилди. Оқшомда бўлади-
ган катта байрам концертидан
сўнг улар Қўқон шаҳрига қа-
раб йўл оладилар.
Бу ерда ҳам меҳмонлар
пайпоқ-резина бирлашмаси,
8-ўрта хўна-техника билим

Катта ёшдагилар ва болалар учун

САЛ БЎЛМАСА ЧАҚИБ ОЛАДИ

Ромка шунчалик қаттиқ кичикдирки,
дархатда ўтирган чингит кўнглидан
лаб, учиб кетди. У сингилчасини қўлидан
маҳкам ушлаганича сўқмоқ бўйлаб югурди.
Унга ҳатто қуён ҳам ета олмаган бўларди.
— У ерда илон бор, — деди зўрга на-
фас оларкан.
— Каттами?
— Роса катта!
— Унчмас, — деди аниқлиқни ахши
кўрадиган Маша.

— Унча катта бўлмаса ҳам, — қўшилди
Ромка, — ҳар қалай илон-да, келинлар,
таёқ олиб уни тезда ўлдирингиз!
— Дарров ўлдирингиз...
— Ахир, у илон-ку! Сал бўлмаса чақиб
оларди. — Ромка сингилчасига қаради.
Аммо Маша йўқ деб бош иргиди.
— Менимча, у бизни чақмоқчи эмасди...
— Барибир! — ўз фикрида қолди Ромка.
Афсуски Ромкагина эмас, ҳатто катта
ёшдаги одамлар ҳам илонни кўрганлари
заҳоти у чақмоқчи бўлди, тасодифан ўли-
дан қутулиб қолди, деб ҳисоблайдилар.

Додилорқлари қўлларига тақими, тошми
олиб, зарарли ва ҳафсли маҳлуқни ўлдир-
моқчи бўлишди. Ҳатто рўпарада ким тур-
ганича эътибор ҳам беришмайдилар. Эътибор
беришга вақт йўқ: қўрқув шунча шошил-
тиради. Мана, Ромка ҳам шундай қилаётди.
— Тезроқ, тезроқ! Ҳозир у ўрмалаб
кетди, ахир!
Таёқ олмади, бошманга жойиндан қи-
мирлама деб буюрдилар. Ромка билан Ма-
шага орқадан юришларини айтди.

Ромкаларнинг илонни учратганига жойга
келдики. Узоқдан сўқмоқ бўйлаб ўрмалаб
кетаятган илоннинг кўрдики ва Ромка-
ларини ёнига миядиди.
— Қочиб кетмабди! — тантана билан
хитоб қилди Ромка, — ҳозир биз уни...
— Кел, ундан кўра кузатайлик, нима
қиларинки!

«Илон» жуда аста ўрмалади — ундан
сал олибдас бўлсада кичик кўриб турардики
— биз ҳам аста-секин ортидан юрардик.
Бирдан илонни тўхтади, сўқмоқ бўйлаб
судралаётган капалак кўртини кўриб қол-
ди. Унга бир томондан, кейин иккинчи то-
мондан қаради, бамисоли қандай қилиб
уни ахтариб қўлига олишни ўйларди. Кўз
очиб юмгунча капалак кўрти йўқ бўлди.
— Илонлар капалак кўрти ейдими-а? —
шайирлаб сўради Маша.

Жавоб қилишга улгурмасидан: илон
шиллик кўртини кўриб қолди, бошини қи-
мирлатди ва шу ондаёқ шиллик кўрт унинг
оғзига йўқ бўлди.
— Демак, бундоқ, Ромкалар, эсла-
рингизда бўлсин — бу кўртларнинг заҳар-
ли эмас, умуман илон ҳам эмас!
Ҳалининг тўғрилигини Ромкаларга
исботлаш учун қаршилиқ кўрсатмаётган
илонни сени қўлига олди. Ромка ҳар
эҳтимолга қарши орқага тисирди. Маша-
нинг юзидан сал қон қочди, кўзини юнди
ва шу заҳотиёқ кўзини очиб, «ийлади».

Ромка қўрқиданган уялди шекилли,
ёнига дадил келди ва қўлини узатди.
— Тўхта, Ромка, — шаштидан қайтарди-
ми, — майиб қилиб қўйишинг мумкин.
— Мен аста...
— Гап бунда эмас. Бу илоннинг думи
узилиб кетиши мумкин.
— Капаласекка ўхшаб-а? — ҳайрон бў-
либ сўради Маша.

— Худди шундай. Чунки бу маҳлуқ кап-
таласеккин ўзи.
Ромкалар бир-бирларига қараб олиш-
ди. Мен бўлсам капаласеккин сеник. Сўқ-
моққа қўйди, у аввалгидек сеник ўрмалаб
кетди. Ҳатто ҳафс остида қолганда ҳам
у тез ўрмалай олади.

— Капаласеккин? — Ромкалар мента
ҳеч ишончлари келмасди.
— Ҳа-да. Фақат оёқсиз капаласекка.
Қолган ҳамма томондан ҳақиқий капаласек-
ка. Оёқларининг йўқлиги илонга ўхшайди-
ган ягона белгидир. Бошқа томондан ҳеч
бир ўхшашлик йўқ. Унинг қовоқлари бор,
илонда кўз қовоғи йўқ, тана шакли ҳам
бошқача.

— Барибир у чақиб олиши мумкинми?
— ҳар эҳтимолга қарши сўради Ромка.
— Чақиб олиш у ёқда турсин, ҳатто
чимчиллаб ҳам ололмайдилар.
— Биз уни сал бўлмаса ўлдириб қўяр-
дик, — деди сеник Маша.
Ромка индамади.
Бошман бизни роса қутиб қолди. Шундай

бўлса ҳам болаларга оёқсиз капаласекка
қандай оқ қилишини кузатишни тақдир
этиди. Кейин уларга кимдир уни илон деб
ўйлаб қўлига таёқ ёки тош олмади, албатта
30—40 йил яшашини гапириб бердим.

Оёқсиз капаласекка чақон капаласекка
қандай нима билан фарқ қи-
лади!
Капаласеккалар нима истеъмол қи-
лашади! Уйлаб кўриш.
Билмасангиз билмиб олсин, улар
ҳашаротлар, ўғимчилар, чўвал-
чанглар билан озиқланишади.

КЎРҚИНЧИ ВОҚЕАЛАР

Қош қорая бошлади. Ёзининг иссиқ кун-
дан сўнг оқшом салқинида чўкилиш, дам
олиш, ҳаёл сўриш жуда мароқли... Аммо
гап бунда эмас... Дарваздан Ромкалар-
нинг малла бошлари кўринди.
— Бу биз... Салом... Мана, нима-
лар ўйладик...
Улар бир-бирларининг гапларини бўлиб,
гулҳанда қарошқа пиширини қарор қи-
лганларини сўзлаб беришди... Тарас ўрмон-
даги ялангликни билди — у ерда қуруқ
шоҳлар кўп.

Ялангликка бир зумда етиб келдик.
Болалар анча шоҳ-шабба тўплашди, ундан
гулҳан ақиди ва атрофига ўтириб олди.
Шоҳлар чирсиллар, учқун қоронги, дери-
ли қол-қора осмонга сачарди, бундай
манзара фақат ёз пайтларидagina содир
бўлиши мумкин.

Болалар шоҳчин солишмай сўзлашар-
ди, ҳеч кимнинг шўхлиқ қилгиси — келмасди.
Турли воқеаларни эслашди.
— Бир сафар-чи, ўрмонда адашиб қол-
дим, мени кўп бўйи ахтаришди. Ушунда
биз қилмакчи бўлганга борадик. Жуда серо-
биз, Тераверини, Тераверини ва адаш-
иб кетибман...
— Кеча мени гоз шундай қаттиқ чўкиб
олдики, ҳозиргача оғриятди. Гоз-қоқ, деб
келиб, шал этиб чўкиб олди, — эслади
ҳаммадан кичик Пота.

— Гоз экан-ку! Мен ўрмонда қора илон-
ни учратганим, сал бўлса босиб оларкан-
ман. У жуда кўрқинчли аниқларкан.
— Қора илон! — Маша ишонмади.
— Бизнинг ўрмонда? Қаерда бўлмасди!
Биласанми улар қанча?
— Сен болаларни кўрқитма, Маша! Бўл-
маса, бошқа сафар ўрмонга бормай қўйи-
шди, — дедим мен.
— У қанча? Гапириб бер! — илтимос
қилди Ромка.

— Қанақа? Қанақа бўларди. Узун ва
кулранг, — Митя ўзини қаҳрамон ҳис
қиларди.
— Бошининг икки ёнида сариқ доғлар-
ни кўрмадингми? — аниқлаш учун сўра-
дим.
— Йўқ. Доғларни кўрмадим. Фақат
елкасида қора из кўрдим.
— Ундай бўлса, ҳаммаси тўғри. Сен қора
илонни қўрибсан.

— Сизлар мента ишонмадингларми? Мен
ростдан айтаяман, — хафа бўлди бола.
— Мен ишонман сенга, аммо қора илон-
ни сув илон билан алмаштириб юборишинг
мумкин эди-да. Ахир, улар жуда ўхша-
ш. Сув илонлар ва қора илонлар кўнги, кул-
ранг рангда бўлиши мумкин. Фақат сув
илонларда бошқа илонлардан уларни аж-
ратиб турадиган бир белги бор, бу бош-
ларининг икки ёнидаги сариқ доғлардир.
Шу доғлар билан у мен ҳафсли эмасман,
мени ўлдирмак, дейди. Агар сув илон
уни тақиб қилувчидан қочиб кетолмас-
ди, унда у вишиллаб бошларди. Агар бу ҳам
унга ерда, бермаса, унда ўздан бадбўй

ҚАРАГАН ЗАҲОТИ КЎРАМАН

Сизин билмадим-у, аммо мен ҳар хил
тўнка, шоҳча, новдачалар йиғишни ҳўш
қўраман. Уларга диққат билан қарасангиз —
бирдан шоҳча эмаслигини, балки ўзини
қотиб қолган қилиб кўрсатаятган кап-
лесек эканини кўрасиз. Бу тўнка эса —
ростдаки жодугар кампирини эслатади —
қарғайибурун, бели бункиган, қўли илгак.
Ҳатто бироз кўрқинчли ҳам! Аммо мана
бу шоҳ ҳеч нимага ўхшамас экан, фақат
чиroyли қайрилган. Бундаси ўрмонда жуда
кўп. Фақат диққат билан кузатиш керак.

Аммо Ромкаларнинг менинг жодугар
кампир ва бошқа кўрқинчли ҳайвонлар
ҳақидаги гапига ҳеч ҳам ишонмадим.
Уларнинг гапига қараганда улар фақат
эрталабда бўларини.

— Ҳа, шундайми! — дедим. — Ишон-
майсанларми? Бўлмаса мен билан юринг-
лар.

Айтилган сўз — отилган ўқ. Биргалашиб
йўлга чиқдик. Мана, ўрмон ёқасидики!
— Энди диққат билан қаранг. Ҳува, анави
жўда дархатини кўраёсанларми? Жуда
диққат билан қаранг, шоҳлар ичиде ким
яшириниб турибди, кўрасиз?

Ромкалар ҳеч нима кўришмасди.
— У ерда ҳеч ким яшириниб тургани
йўқ, бундай бўлиши мумкин ҳам эмас, —
деди ҳеч иккинчиси Ромка.
— Мен кўрапман, кўрапман! — қувон-
чидан сакраб деди Маша.

— Бу, ахир, ибн Хаттоб-ку! Соқолнинг
қаранг! Қандай узун! Бошида салласи ҳам
бор. Ҳақиқий ибн Хаттобнинг ўзи!
— Ана кўрдингларми? Ҳеч ким йўқ, дей-
сизлар яна! — дедим хурсанд бўлиб.
— Мен ҳам нимадир кўришни истай-
ман, — илтимос қилди Ромка.

— Унда ичкарироқ қирайлик. Анави
тилоғочнинг пастдаги шохини кўраёсан-
ми? У нимага ўхшар экан?
— Тилоғочнинг! — қайта сўради Ромка.
— У ерда ҳаммаси тилоғоч-ку.
— Бу ерда сен ноҳасан. Дархатларнинг
биттиси япроқли, қолган ҳаммаси игна-
баргли.

— Игнабаргли, япроқли... — бутунлай

адашиб кетди Ромка. — Нима фарқи бор?

— Япроқли дархатларда япроқли дархат-
лар кўзда тутилади, — ушунга кетдим.
— Иккинчи хил дархатлар — булар игна-
баргли бўлиб, япроқ ўрнида игнасимон
барг бўлади, шунинг учун ҳам игнабаргли
деб номланади...
— Нега шундай? — ҳайрон бўлишди
болалар.

— Ҳозир унинг ёнига бораёйлик, ўшанда
ҳамма нарсаси аён бўлади...
— Қалай, игнасимончагина! — сў-
радим Машадан у ҳушёрлик билан игнани
ўшлаб кўраётгани учун.

— Ҳеч ҳам, юмшоқ экан.
— Ана қанақа дархат экан! Нечте жумбоқ
қўйди олдимизди! Тикан-у аммо тикани сан-
чилмайди, барги йўқ, лекин игнабаргли
дархат дейилди, бунинг устига игналарин-
нинг ҳаммаси қишда тўқилиб кетди.

— Энди тушунидим нима сабабдан у
шундай дейилишига, — деди Ромка. — У
япроқли дархатларга ўхшаб игналарини
киш фаслида тўқаркан.
— Жуда соҳ шў хулосага келган бўлсанг,
— дедим мен қувониб.
— Нега уни биз авваллари кўрмаганмиз?
— ҳайрон бўлиб сўради Маша.

— Эҳтимол, синчовалик билан қарама-
ганларинг учун.
— Тўғри! — фикримга қўшилишди Ро-
мкалар. Дархатлар ҳам одамларга ўх-
шаб ҳар хил бўларкан. Бунинг қиш пайтида,
яйниқса, билса бўлади, чунки улар барг-
сиз қолади. Шунда дархат устидаги шоҳ-
лар жуда яхши кўринади. Масалан, эман
дархатининг усти чодирсимон, серошқо бў-
лади. Оқ қайнингнинг усти эса — ингичка
шоҳлар бўлиб, улар пастга осилган бўлади.
Бу дархатларни кўрганганимизда, албатте,
қийсанг.

— Бу дархатларнинг барглари ҳам ҳар
хил-ку, — эслади Ромка.
— Баргларнинг шаклигига ҳам хил бўл-
май, уларнинг жойлашishi, кўртакларининг
шакли ва ранги ҳам ҳар хил. Ҳатто пўсти
ҳам ҳар хил бўлади. Бунинг дархатга қараган
заҳоти сезиш мумкин. Улар гадир-будир...
— Эман дархатига ўхшамасми! — давом
қилди Ромка.

— Оқ қайинга ўхшаган силли ва оппоғи
ҳам бўлади, — аксидан орқада қолмасди
Маша.
— Нимага оқ бўлади, биласизларми?
— Йўқ. Билмаймиз. Ростдан ҳам
нимага!

— Оқ қайиннинг пўстигодида уни оқ
рангга бўйлаган модада бор. Агар оқ
қайиннинг шохига қўйилганини кўрсангиз,
унинг соғулигини сезасиз. Шундай бўлиш-
ишга сабаб оқранг кўш нурларини ўзи-
дан қайтарди. Оқ пўстлоқ қайин дархати-
ни кўш нурда кўйишдан саклайди.

Ҳалининг тугатганимиз Ромка зўрга турди
ва оқ қайинни излаб кетди.
— Маша, Маша, тез қочиб, оқ қайин
дархатини ўшлаб кўр!

Маша икки қўли билан уни қўчиб, ёноқ-
ларини танасига тегизди.
— Қандай мазе! Муздек!
— Сизга яқин бўлган ўрмонда қандай
дархатлар ўсади!

Япроқли дархатларнинг қайсиларни
биласиз!
Нима сабабдан арча ва қарағайни
игнабаргли дархатлар дейилди!

Хибобиди, ўрмонда бўлган пайтингда
арғувон, оқ қайин, эман дархатлари.
ни топиб, уларнинг танасини ўшлаб кў-
ринг. Барглари кўртакларини шаклини
бир-бирига таққосланг. Битта дархат-
дан шакли ва катталиги бир хил бўлган
иккинчи баргини топиб кўринг. Ана шу
битта дархатдан энг кичик ва энг катта
баргини топинг. Шакли ҳам хил бўлган
барглардан апликация тайёрланг.

Ромкалар заранг қайин, эман, ар-
ғувон дархатларини яхши билишди.
Ўрмондаги бошқа дархатларни эса унча
яхши билишмади. Шунинг учун улар-
дан уларга нотаниш дархатларнинг
барглари йиғиб беришларини илтимос
қилдим.

Ромкалар, теран, зир, букур, тоғ-
терак, тоғ дархатларнинг барглари йи-
ғиб келишди. Сиз ҳам ўрмондан мана
шу дархатларни топинг, уларнинг бар-
глари қандайлигини кузатиш. Энди расм
га қараб, унда қайси дархатнинг шоҳ-
лари чизилганини айтиб бериш?
Расм қайси дархатларнинг барглари
чизилди?

юрти, автомобиль йўллари, қиш-
лоқ хўжалиги техникларини,
манжий хизмат кўрсатиш иш-
лаб чиқариш бошқармаси ёш-
лари билан учрашадилар. Му-
қимий номадиган шаҳар парки-
да катта сайил бўлади.

28 апрель кунин В. И. Ленин
номи Халқлар дўстлигини саро-
йида фестивал катнашчилари-
нинг биргаликдаги байрам
концерти якуниловчи тантана
бўлади.

Ўрта Осиё республикалари
ва Қозоғистон ўғилларининг
ВЛКСМ 70 йиллигига бағиш-
ланган шеврият, халқ қўшиқ-
лари ва рақсларни фестивал
қардош халқлар ўртасидан
дўстлик алоқаларини мустаҳ-
камлашга хизмат қилади.

ФУТБОЛ

Олий лига коллективлари
қисқа муддатли таърифусдан
сўнг чемпионат ўйинларини
бошладилар. Киевда маҳаллий
«Динамо» ва «Торпедо»
(Москва) командалари ўтти-
сида бўлиб ўтган учрашувни
ҳақиб баришда турнинг мар-
казий беллашуви дейиш ке-
рак. Негаки, инкала коллек-
тив ҳам мавсум бошидан оқ-
юксат ўйинлар учун даъво-
гарлик қилаётганлар.

Учрашув, қутилганидек,
ҳужумкорлик шiori остида
ўтди. Илк дақиқадан бош-
лаб майдоннинг барча бур-
чада ташаббусни қўлга
олиш учун қизгин кураш
борди. Бора-бора динамика-
ларнинг устуңлиги сезила
бошлади. Бу ҳисобда ўз ифо-
дасини топди. Учрашувнинг
учинчи минутадаёқ «Торпе-
до» дарвозаси забт этилди.
Шундан кейин динамовчилар
яна иккита тўп киритиб, ҳи-
соби 3:0 га етказдилар.
Уларнинг иккинчиси моҳир
ҳужумчи Олег Протасов ҳи-
собига бағишди.

Шу кунин олий лигада яна
тўртта учрашув бўлиб ўтди.
Улар натижаси билан тани-
шинг: «Шахтёр» — «Днепр»
— 0:0, «Черноморец» —
«Спартак» — 0:1, «Метал